

УДК 342.56:35

Бойко В. П.

**ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ**

Визначено, що основними принципами функціонування адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України є: - принцип справедливості; - принцип незалежності судової влади; - принцип верховенства права; - принцип вільного доступу до судової влади; - принцип інформатизації судової влади; - принцип належного фінансування судової гілки влади; - принцип спеціалізації суддів та судів; - принцип мінімальних затрат людської енергії в судовій системі; - принцип дотримання строків судового провадження. Наголошено, що принципи адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України – це основні вихідні положення, вимоги засадничого характеру за допомогою яких визначається механізм та зміст інструментарію й напрямів удосконалення, щодо здійснення адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України, що полягає в забезпеченні чесного, справедливого та неупередженого правосуддя. Доведено, що ефективність функціонування судової влади в Україні, полягає в критичному недопущенні порушення навіть одного із принципів функціонування судової влади, оскільки якщо порушується один принцип, він тягне за собою порушення інших. З'ясовано, що функціональні принципи судової влади стосуються відносин, що виникають при судовому розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних та інших справ. Організаційні (судоустрійні) принципи звернені до відносин, що виникають не з приводу розгляду й вирішення конкретного виду судової справи, а з приводу організації судової системи, структури її органів, статусу суддів, тобто у зв'язку з організаційними відносинами. Зроблено висновок, що принципи адміністративно-

правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України – це основні вихідні положення, вимоги засадничого характеру за допомогою яких визначається механізм та зміст інструментарію й напрямів удосконалення, щодо здійснення адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України, що полягає в забезпеченні чесного, справедливого та неупередженого правосуддя.

Ключові слова: державний орган, ефективність, незалежність, поняття, публічна адміністрація, принцип, судова влада.

It is determined that the basic principles of functioning of administrative and legal maintenance of efficiency of functioning of judicial power of Ukraine are: -principle of justice; - the principle of independence of the judiciary; - the rule of law; - the principle of free access to the judiciary; - the principle of informing the judiciary; - the principle of proper financing of the judiciary; - the principle of specialization of judges and courts; - the principle of minimum human energy costs in the judicial system; - the principle of adherence to court proceedings. It was emphasized that the principles of administrative and legal support for the efficiency of the functioning of the judiciary of Ukraine are the basic starting points, the requirements of the fundamental nature by which the mechanism and content of the tools and directions of improvement are determined, regarding the implementation of the administrative and legal support of the effectiveness of the functioning of the judicial power of Ukraine, which is to ensure honest, fair and impartial justice. It is proved that the efficiency of the functioning of the judiciary in Ukraine is a critical violation of even one of the principles of the functioning of the judiciary, because if one principle is violated, it entails the violation of others. It has been established that the functional principles of the judiciary relate to the relations that arise in the judicial review of civil, criminal, economic, administrative and other cases. Organizational (judicial) principles refer to relations arising not from the consideration and resolution of a particular type of court case, but from the organization of the judicial system, the structure of its bodies, the status of judges, that is, in connection with organizational relations. It is concluded that the

principles of administrative and legal support for the efficiency of the functioning of the judiciary of Ukraine are the basic starting points, the requirements of the fundamental nature by which the mechanism and content of the tools and directions of improvement are determined, regarding the implementation of the administrative and legal support of the effectiveness of the functioning of the judicial power of Ukraine, which consists in ensuring fair, fair and impartial justice.

Key words: public authority, efficiency, independence, concept, public administration, principle, judicial power.

Вступ. Судова влада є самостійною та незалежною гілкою влади, яка функціонує з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів осіб, суспільства та держави в цілому. В умовах проведення судової реформи, органи судової влади перебувають у площині змін, які спрямовані в напрямку євроінтеграції. Ці зміни в певній мірі направлені на належне забезпечення судочинства, адже стан адміністративно-правового забезпечення судової влади перебуває не на високому рівні, що негативно впливає на рівень здійснення судочинства, та на ефективність функціонування правосуддя загалом.

Одним із провідних питань що відіграють першочергову роль в функціонуванні судової влади в Україні є принципи. Цьому поняттю в зазначеній сфері, присвячено багато праць вчених-адміністративістів, однак однозначного визначення поки що немає.

Судова влада повинна працювати незалежно від усіх інших гілок влади, тому принцип незалежності є головним для судової системи. Однак ця сфера містить багато інших принципів які допомагають ефективно функціонувати судам України. Тому в нашій статті, ми спробуємо розкрити основні з таких.

Таким чином, з метою забезпечення ефективності захисту порушених прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, виникає необхідність визначення основних принципів адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України.

Огляд останніх досліджень. До проблематики принципів адміністративно-правового забезпечення ефективності

функціонування судової влади України звертали свою увагу такі вчені-юристи С. Бондар, А. Борко, О. Гумін, О. Дручек, Р. Ігонін, І. Іерусалімова, О. Клименко, Я. Лазур, Н. Литвин, А. Олійник, І. Прошутя, К. Степаненко, К. Толкачев та інші. Проте, до аналізованих нами питань вони зверталися лише побічно, досліджуючи інші більш загальні, спеціальні чи суміжні виклики.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі праць вчених-юристів, теорії адміністративного права та діючого законодавства виявити і описати принципи адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України.

Результати дослідження. Відповідно до тлумачного словника поняття «принцип» – це основне вихідне положення будь-якої наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку; правило, покладене в основу діяльності якої-небудь організації, товариства; переконання, норма, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [1]. В свою чергу слово «ефективний» трактується як «той, що приводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект [2, с. 8.]».

Для того щоб ми мали можливість розкрити принципи адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України, нам потрібно в першу чергу визначити основні принципи адміністративного права, оскільки вони є основними в адміністративно-правовому забезпеченні.

В. Галуцько під принципами адміністративного права розуміє основні вихідні, об'єктивно зумовлені засади, на яких базується діяльність суб'єктів адміністративного права, забезпечуються права та свободи людини і громадянина, нормальне функціонування громадянського суспільства та держави [3]. На думку Т. Коломоєць, принципи адміністративного права – це основоположні наукові ідеї, об'єктивно зумовлені та стабільні, які характеризують зміст адміністративного права, відбивають закономірності його розвитку і визначають напрямки адміністративно-правового регулювання суспільних відносин [4]. В. Юсупов під принципами адміністративного права визначає основні засади (комплекси ідей), що характеризують його зміст, закріплюють закономірності розвитку й визначають механізм адміністративно-правового регулювання

управлінських відносин [5].

Професор В. Галуцько, до характерних рис принципів адміністративного права відносить, те що: 1) вони формуються з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина й нормального функціонування громадянського суспільства та держави; 2) установлюють керівні засади-настанови, що визначають найважливіші правила, за якими здійснюється та організується діяльність суб'єктів адміністративного права; 3) принципи адміністративного права характеризуються прогресивністю, засвідчують ідеальні для умов сучасності основоположні засади поведінки суб'єктів адміністративного права, але які є реально досяжними [6]. Р. Мельник визначає роль принципів адміністративного права, які зокрема виконують системотвірну роль, тобто зумовлюють формування в межах нових інститутів; беруться до уваги у процесі законотворчості та нормотворчої діяльності, будучи орієнтирами для розвитку норм адміністративного права; створюють основу для судового контролю за адміністративними діями; заповнюють прогалини у сфері адміністративно-правового регулювання суспільних відносин [7].

Таким чином, ми врахували вищезазначену інформацію та зазначимо, що принципи адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України – це основні вихідні положення, вимоги засадничого характеру за допомогою яких визначається механізм та зміст інструментарію й напрямів удосконалення, щодо здійснення адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України, що полягає в забезпеченні чесного, справедливого та неупередженого правосуддя.

Далі сфокусуємося на більш спеціальних принципах забезпечення ефективності функціонування судової влади. Принципами судової влади є норми найбільш загального, керівного характеру, що визначають місце судової влади в системі єдиної державної влади, побудову її основних інститутів та спрямовані на реалізацію завдань, що стоять перед судовою владою. Принципи діють у межах єдиної цілісної взаємопов'язаної і взаємозалежної

системи, тому порушення одного з них тягне за собою порушення й інших. Будучи єдиною, система принципів судової влади поділяється на три підсистеми: інституціональну (загальні принципи судової влади), функціональну (принципи відправлення судочинства) й організаційну (принципи організації системи судових органів, або судоустрійні принципи). Усі вони хоча й пов'язані між собою, але утворюють самостійні галузеві підсистеми, кожна з яких відрізняється сферою поширення і призначенням. Інституціональні принципи фіксують загальні відносини, що виникають при запровадженні інституту судової влади в суспільстві, окреслюють місце в системі поділу влади й загальних засад взаємовідносин з іншими державними та приватними інститутами [8].

Таким чином, відповідно до вищезазначеної інформації, можемо зазначити що ефективність функціонування судової влади в Україні, полягає в критичному недопущенні порушення навіть одного із принципів функціонування судової влади, оскільки якщо порушується один принцип, він тягне за собою порушення інших.

Отже, деякі вчені-адміністративісти вважають, що основні принципи адміністративно-правового забезпечення функціонування судової влади України поділяються на три групи: - інституціональні (загальні принципи судової влади), функціональні (принципи відправлення судочинства); - організаційні (принципи організації системи судових органів, або судоустрійні принципи).

Функціональні принципи судової влади стосуються відносин, що виникають при судовому розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних та інших справ. Але на відміну від таких специфічних принципів, на яких будується окремий процес судочинства, функціональні принципи розкривають загальні засади здійснення й реалізації повноважень судової влади, характерні для будь-якого процесу розгляду судової справи і для всіх видів судочинства. Організаційні (судоустрійні) принципи звернені до відносин, що виникають не з приводу розгляду й вирішення конкретного виду судової справи, а з приводу організації судової системи, структури її органів, статусу суддів, тобто у зв'язку з організаційними відносинами. Чітке дотримання всієї системи

принципів забезпечує повний, усебічний та об'єктивний розгляд кримінальних, цивільних, господарських, адміністративних та інших справ і тим самим виконання завдань судової влади. Система принципів судової влади не залишається незмінною. Підкоряючись загальним закономірностям розвитку держави, деякі з них набувають нового змісту, з'являються й нові принципи. Судово-правова реформа, що провадиться в Україні, прийняття нових матеріальних і процесуальних законів суттєво впливають на вдосконалення системи принципів судової влади, надаючи деяким нового змісту. До інституціональних принципів судової влади належать: паритетність, справедливість, верховенство права, законність, здійснення судової влади тільки судом, доступність, незалежність і самостійність, безсторонність, процедурність. Усі вони взаємопов'язані і взаємозалежні, нормативно закріплені на конституційному й законодавчому рівнях [8].

І. Назаров пропонує наступну класифікацію принципів судової системи: - міжгалузеві (принципи єдності, територіальності, фінансування судів з держ бюджету та ін.) і галузеві (принцип інстанційності); -норми-принципи (прямо сформульовані в конкретних нормах права) і принципи виведені з норм; - за характером нормативного джерела, що закріплює принципи: конституційні принципи побудови судової системи і принципи, що закріплені у законодавстві про судоустрій [9].

Л. Москвич, зазначає, що розуміння ефективності може розглядатися як досягнення результату з мінімальними затратами. Так, знизити затрати людської енергії, часу та матеріальних засобів при здійсненні правосуддя, і як наслідок підвищити ефективність судової системи, допоможе ряд заходів: звільнення суддів від необов'язкової для них роботи (підготовка узагальнень, довідок, статистичної звітності і т.п.), необхідності здійснювати контроль за виконанням судового рішення, передання частини суддівських повноважень помічникам суддів; широке використання можливостей Єдиного державного реєстру судових рішень щодо написання тексту судових рішень з подібних справ; запровадження єдиної форми звернень до суду; поширення позасудового порядку розв'язання

конфліктів, розвиток інституту посередництва та медіації тощо [8].

Чуприна Л. ефективність судової системи пропонує розглядати як здатність судової влади вирішити в розумні й по можливості в найкоротші строки судові справи за дотримання прав особистості й забезпечення безперечного виконання прийнятих судом рішень. На думку автора, автори судової реформи недостатньо уваги приділяють вирішенню саме цих питань, що є життєво важливими для осіб, які звернулися за допомогою до суду, або тих, які повинні вступити в судовий процес не за власним бажанням. Підвищення ефективності судової діяльності пов'язано із дотриманням наступних вимог: а) відповідність чинного законодавства щодо здійснення судового розгляду справ Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини та іншим міжнародним стандартам з цього питання; б) виявлення та усунення практичних недоліків процесуального й організаційного характеру, що позитивно вплине на якість та ефективність судової діяльності [10].

Оцінку ефективності функціонування судової влади автор запропонував здійснювати за наступними критеріями: 1) якість виконання обов'язків і завдань, що визначається на підставі таких показників як: а) кількість справ, які розглядалися суддею; б) кількість повернених справ, тобто якість судового розгляду; в) оперативність розгляду справ; 2) професійну компетентність, яка тісно пов'язана з попереднім показником, засновується на професійних знаннях, і може виходити також із якості судового розгляду; 3) етика поведінки, яку можна встановити шляхом встановлення кількості звільнень суддів і причин цих звільнень порівняно з попереднім періодом, та кількості випадків притягнення їх до дисциплінарної відповідальності. Крім того, про якість здійснення правосуддя може свідчити і оцінка корумпованості судової влади [10].

Р. Куйбіда, для оцінки результатів реформи, а отже й ефективності функціонування судової влади, необхідні певні індикатори. Такими індикаторами можуть бути, зокрема: – статистика повернень судами заяв і скарг у зв'язку з пропусченням строків, які внаслідок змін значно скорочено; – швидкість розгляду справ; – динаміка кількості судових рішень про обмеження права на мирні

зібрання; – кількість звільнень суддів і причини цих звільнень порівняно з попереднім періодом тощо [11]

Отже, проаналізувавши численну кількість вітчизняних та зарубіжних нормативно-правових актів в судовій сфері ми дійшли висновку, що основними принципами функціонування адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України є: – принцип справедливості; – принцип незалежності судової влади; – принцип верховенства права; – принцип вільного доступу до судової влади; – принцип інформатизації судової влади; – принцип належного фінансування судової гілки влади; – принцип спеціалізації суддів та судів; – принцип мінімальних затрат людської енергії в судовій системі; – принцип дотримання строків судового провадження.

Принцип справедливості є основним правовим принципом, що для ефективності справлення правосуддя відіграє важливу роль, оскільки різне соціальне становище індивідів, зумовлює розшарування населення за класами. Однак кожен індивід має рівні права, обов'язки та відповідальність по відношенню з іншими. Тому й правосуддя повинно справлятися у рівних умовах.

Принцип вільного доступу до судової влади має на увазі вільного доступу до правосуддя всіх фізичних та юридичних осіб.

Під принципом верховенства права, розуміється одна із вимог Конституції України, що визначає нашу державу як правову та справедливу в якій громадяни рівні перед законом та судом.

Принцип незалежності судової влади – забороняє вплив будь-яких політичних, громадських чи інших сил на рішення та роботу судової влади.

Принцип інформатизації судової влади – це фундаментальний принцип, що зобов'язує публічну адміністрацію України сприяти розвитку комп'ютеризації судової системи, що полягає в достатньому фінансовому, кадровому іншому необхідному для цього процесу ресурсами.

Принцип належного фінансування судової гілки влади – за допомогою цього принципу публічна адміністрація має сприяти високому рівню матеріального забезпечення суду та суддів для

справедливого, некорумпованого правосуддя.

Принцип спеціалізації суддів та судів - полягає у забезпеченні якісного та справедливого правосуддя за допомогою спеціалізації судової системи в певній зосередженій сфері.

Принцип мінімальних затрат людської енергії в судовій системі – полягає в мінімалізації людської праці та часково її заміни на комп'ютерну за допомогою сучасного технічного обладнання та комп'ютерного забезпечення.

Принцип дотримання строків судового провадження – є не менш важливим за всі інші принципи та зобов'язує суддів та судовий персонал забезпечувати своєчасне, якісне та ефективне здійснення правосуддя.

Отже, принципи адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України – це основні вихідні положення, вимоги засадничого характеру за допомогою яких визначається механізм та зміст інструментарію й напрямів удосконалення, щодо здійснення адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України, що полягає в забезпеченні чесного, справедливого та неупередженого правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Винник В., Жайворонок В. Словник української мови: в 11 т. Київ: Наукова думка. 1978. 568 с.
2. Бусел Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Київ. Ірпінь. ВТФ «Перун». 2005. 824 с.
3. Галуцько В., Олефір В., Пихтін М. та ін. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку ХХІ століття) : монографія. Херсон. юрид. ін-т Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Херсон. Херсон. міська друк. 2010. 376 с.
4. Коломоєць Т. Адміністративне право України. Підручник. Київ. «Істина». 2010. 447 с.
5. Юсупов В. Теория административного права. Москва. Юрид. Лит. 1985. С. 33.

6. Галуцько В., Курило В., Короєд С. та ін. Адміністративне право України. Т.1: Загальне адміністративне право: навчальний посібник. Херсон. Грінь Д.С., 2015. 272 с.
7. Мельник М. Зміст категорії «кадрове забезпечення» щодо діяльності судів: теоретичні підходи до визначення. Актуальні проблеми держави і права. 2011. Вип. 61. С. 500-505.
8. Москвич Л., Назаров І., Овсянікова О. та ін. Організація судових та правохоронних органів. Частина 1. Основи судоустрою України. Харків. Право. 2018. 244 с.
9. Назаров І. Принципи побудови судової системи : монографія. Харків. 2009. С. 32, 33.
10. Чуприна Ю. Концептуальні засади оцінки ефективності функціонування судової влади. 2019. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2009-2/doc/2/19.pdf>
11. Куйбіда Р. Реформування правосуддя в Україні: стан і перспективи: монографія. Київ. Атіка. 2004. 288 с.